25

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS

De

DYSENTERIA

Quam

Auxiliante

SUMMO NUMINE

CONSENSU ET DECRETO

Ampliſſimæ, Nobiliſſimæ, & Gratioſiſſimæ Facultatis Medicæ

In

Illuſtri & Perantiqua Rauracorum Academia

Pro

Summis in Medicina Honoribus & Privilegiis Doctoralibus ritè conſequendis

Publicæ Philiatrorum Diſquiſitioni ſubmittit

ISAACUS MAISTERUS

Scaphuſ. Helvet.

Ad diem 15 Februar. Anno M.DC.LXXXVII.

BASILEÆ

TYPIS JACOBI BERTSCHII.

Viris Nobiliſsimis, Excellentiſsimis, Experientiſsimis

IOH. IACOBO WEPFERO

Med. Doct. Varior. S. R. I. Princip. & Reip. Patr. Archiatro Celeberrimo.

HENRICO SCRETÆ,

à Schottnau & Zavorziz, Med. Doct.

IOH. CONRADO PEYERO,

Med. Doct.

Mecœnatibus, Fautoribus, Affini, Præceptoribus ac Studiorum meorum Promotoribus omni honoris & amoris cultu perpetim devenerandis.

Leviuſculas haſce pagellas in grati animi τεκμήριον qua decet animi ſubmiſsione, dicat ac conſecrat, ſeq; præterea humiliter commendat

AUCTOR.

Q. D. B. V.

DISSERTATIO INAUGURALIS
de
DYSENTERIA.

1. §. DYSENTERIAM graviſsimum affectum eſſe conſtat omnibus. Neque enim atrociſsimos tantùm inurit dolores, ſed plerumque etiam malignitatem habet conjunctam, ac niſi mature ſuccuratur, vitæ affert exitium. Quod penſitantes, & quam frequentes omni hominum ætati ſtruat inſidias experti, ſuccinctam ejus tractationem publicæ diſputationis loco ſuſcepimus. Ubi ſi quid eruditorum voto minùs reſpondeat, quippe rudi tantùm Minerva rem adumbratam juſtam in juventute mea ac tenuitate
2. ingenii excuſationem fore confido. §. Nomen autem priùs examinandum, quam ipſam rei tractationem aggrediamur. DYSENTERIA ergò Grẹcanicæ vox eſt originis, ex δὺς & ἔντερον compoſita, Latini Græcæ vocis ſignificationem imitantes *inteſtinorum difficultatem* dixerunt, Germani verò cum cruenta ac purulenta ſimul dejiciuntur **die rothe Ruhr/** cum mucoſa tantùm **die weiſſe Ruhr** appellant. Noſtratium vulgo vocatur **der rothe Schaden.** Mucoſa

illa dejectio, quam multi quid ſit, & unde ortum habeat, ignorârunt, nihil aliud eſt, niſi mucoſæ inteſtinorum tunicæ unà cum glandulis à *Nobiliſſimo ac Excellentiſſimo D. Joh. Conrado Peyero, fideli Præceptore meo* deſcriptis abraſæ excretio. Non tamen confundi debet *fluxus cæliacus* ac *lienteria* cum *dyſenteria* mucoſas dejectiones exhibente: *fluxus* enim *cæliacus* ab obſtructis lactibus, aut eorundem oſculis ab exulceratione inteſtinorum prægreſſa coalitis ortum ducit, in quo chylus cum magmate excreabili confuſus ſecedit, ac utplurimùm aliis gravioribus affectibus ſupervenit, morbisque chronicis annumeratur; dum in *dyſenteria* purulenta fœtidaque excrementa cum teneſmo ac torminibus frequenter expelluntur, quæ à cauſis ſuis ſubitò in actum deducuntur, illaque propterea inter acutos morbos reponitur: in *lienteria* crudum ingeſtum aut ſemicoctum è ventriculo expulſum inteſtina citò permeando ejicitur; quamvis & *lienteria* plerumque *dyſenteriæ* conjunctum ſit ſymptoma.
3. §. Ipſaque *dyſenteria eſt frequens alvi dejectio, qua nunc mucoſa excernuntur, nunc cruenta ac purulenta, cum atrociſſimis plerumque ventris doloribus, ac teneſmo, interdùm & febri, orta à materia acri tunicas, glandulas & fibras inteſtinorum ſtimulante, rodente, ſauciante ac depaſcente.* Licèt ſubindè *dyſenteria mali moris*, ob gangrænam aut ſphacelum jam præſentem, omnis *doloris expers* obſervetur: ubi tamen membra utplurimùm frigent. Heic quædam dicenda eſſent de ventriculi ac inteſtinorum natura & uſu, quo ſequentia magis illuſtria redderentur: verùm quia jam abhinc decennio *Nobiliſſimus Peyerus* modò laudatus egregium de *glandulis inteſtinorum parergon*, in quo nil, quod huc trahi poſſet, deſideratur, luci publicæ

exhibuit;

exhibuit; ideò anagnoſten benevolum eò remitto.

4. §. Cruento igitur huic malo obnoxia ſunt *inteſtina* tàm *tenuia*, quàm *craſſa*, aliàs particulatim, aliàs univerſa. Abſit tamen *ventriculum* planè immunem credam. Experientia namq́ue docuit per anatomen *pylorum* & *ventriculum* quorundam dyſentericorum gangræna ac ſphacelo fuiſſe corruptum; qualia exempla vide in *Theoph. Boneti ſepulchreto libr. III. ſect. XI.*

5. §. *Dyſenteriam* itaque proximè excitat *ſal* quoddam *acre reſolutum* aut *acidum*. Salia namq́ue acria & acida cùm unanimi Philoſophorum & Chemicorum ſententia ſint acuminata, quippe figuræ pyramidalis, conicæ, aut alius à latiori baſi in acumen vergentis, membranas & fibras inteſtinorum compungunt ac vellicant, ſimulq́ue catervatim in expaſsis nervis gaſtricis ac cœliacis affluentes ſpiritus animales irritant, archeumvé, ut cum Helmontio loquamur, furibundum reddunt; nec vellicant ſolùm fibras & tunicas inteſtinorum, verùm etiam easdem ſauciant, vulnerant & vaſorum quoque continuitatem ſolvunt. Inde *inflammatio abſceſſusq́;* exiſtunt ac *ulcera dira*, genuinus nimirùm *dyſenteriæ* morbus, aliis interdùm aliisq́ue ſymptomatibus ſtipatus.

6. §. Præter hæc *ſalia* luxuriantia à *vermium cohorte dyſenteriam* quoque *verminoſam* in caſtris antè aliquot annos excitatam eſſe, quæ *abſinthio* cum *ſale eſculento* aut *nitro* in cereviſia coctо, ac tepide bis aut ter interdiù hauſto curabatur, notavit *Paulus Brandius, Med. Caſtr. in Act. Hafn. vol. V. obſerv. XXXI.*

7. §. Anſam verò dat imprimis *Cacochymia* ſeu *intemperies ſanguinis* & *ſuccorum* reliquorum, qui per naturam jugiter ad inteſtina confluunt, aut etiam in illis generantur, ut *ſalivæ*, *chyli*, *bilis*, *ſucci pancreatici*, & *pituitæ inteſtinorum*. Cùm videlicèt non tantùm

exceſſu peccent, ſed etiam fervore aut acrimonia ac impetu: tunc namque *inquinamentum acre* arſenici naturam quodammodò participans & in humoribus aut genitum ſponte, aut aliunde illatum ſuſcitatur, fovetur, & *ventriculo* aut *inteſtinis* imprimitur.

8. §. Quò conſpirant etiam *injuriæ externæ* à *rebus*, ut vocant, *non naturalibus*: in quibus primas tenet *juſto plenior* ac *perverſus victus uſusq́ ciborum acrium, ſale multo* & *aromatibus conditorum, carnium fumo exſiccatarum, olerum, melonum, cucumerum, fructuum recentium aut immaturorum*, vel ab *inſectis beſtiisq́ venenatis, uredine*, item *grandine, pruina, rore* infectorum; quemadmodùm lethalem *dyſenteriam* ex eſu *braßicæ captitatæ noxio rore* infectæ, forſan & *illotæ*, deſcripſit *Simon Schulzius*, *Medicus Thorunenſis miſc. cur. dec.I. an.III. obſ.* 88. *fragorum, ceraſorum, prunorum, uvarum*, & ſimilium. Potus immodicus ac intempeſtivus *frigidæ* aut *vini* præſertim *generoſi*, vel *glacialis*. Ex his enim neceſſariò *cacochymia* naſcitur propter *lymphæ acrimoniam* tandem in *inteſtinis* ſedem figens eaque *exulcerans*.

9. §. Haud parùm eo quoque tribuit *intermiſſum corporis exercitium* & *deſes vita*, qua & corrumpuntur ac lenteſcunt humores, & tranſpiratio inſenſilis perit, & viſcerùm robur hebeſcit: exemplo ſint *ſartores, textores, netrices*, & *otioſi* ac *intemperantes pueri* præ aliis ad *dyſenteriam* proclives, quoniam & illorum corpora perpetuo *ſcabie* ac *ulceribus puſtulisvé* pruriunt. E' contrariò *motus* corporis æquo *concitatior* ſanguinem & humores ad inteſtina præcipitat.

10. §. *Alvi* porrò *pertinacia* retentis excrementis. Frequentiùs tamen *diarrhœa* in *dyſenteriam* degenerat.

11. §. Certùm eſt etiam fortiores *animi paßiones, iram mœſtitiamq́* ſymbolam conferre.

12. §. Imò *ſomnus* quoque ac *vigiliæ* imoderatæ

deratæ ad cruentam hanc meſſem ſemina ſpargunt.
13. §. Quæ excoquit ac ad maturitatem noviſsimè perducit *aër* impurus *halitusvé* malignus ex terræ ſpeluncis, fodinis, cryptis ac antris, è ſimetis locisque putridis ac uliginoſis vel è corporibus infectorum eorundemque excrementis exhalans ac in atmoſphæram effuſus. *Exhalationes* enim illæ unà cum *aëre* inſpiratæ *ſero viſcido ſanguinis* retinentur, donec inteſtina fermentatione adauctæ & acriores redditæ ſeceſſu facto in *inteſtinis* excutiantur, ubi *inflammationem* pariunt, & *tunicas* eorum vehementer pun-
14. gendo *lædunt*. §. Adhæc *annulo aureo* aſperiore deglutito, *adamante*, *vitrisq́;* devoratis, *aceto* in plumbeis vaſis aſſervato, aquis item per plumbeos canales derivatis, *purgantibus fortioribus* & *venenis* natam *dyſenteriam* memoriæ proditum eſt ab
15. obſervationum ſcriptoribus. §. A' *morbis* incautius *curatis*, aut *ulceribus* immaturius *ſanatis*, eorundemque materia ad inteſtina translatis *dyſenteria* provocatur; qualem ob *ulcus* in pede ſolidatum *lethalem* notavit *Joh. Jac.* W*aldſchmidius*, Medicus ac Profeſſor Cattorum celeberrimus *miſc. cur. dec. I. an. II. obſerv.* 213. imò eandem, tanquam criſin, aliis gravioribus affectibus ſupervenire priſcis ſeculis agnovit *Divinus Senex Cous aphoriſm. ſect. VI.* §. 48. ubi lienoſis illam prodeſſe dixit; ac *ſect. VII.* §. 5. ab inſania difficultatem inteſtinorum bonam aſſeruit. Sic etiam exempla paſsim occurrunt eorum, qui ab *hypercatharſi* ac *hydrargyroſi* in *dyſenteriam* delapſi ſunt.
16. §. De cætero evidentiſsimum *dyſenteriæ* ſignum eſt frequentior *alvi dejectio* cum *teneſmo*, propter continuam inteſtinorum irritationem: ubi ſimul cruda è ventriculo, ſicuti in *lienteria*, expelluntur. Deinde atrociſsimus *ventris dolor* ac *tormina*, quæ maximè

increbre

increbreſcunt imminente excretione. Rursùs *excrementa mucoſa* ac omninò *cruenta* & *putrida* quibuscum ſæpè abſcedunt portiones & ramenta tunicarum ac glandularum. Nonnunquam *febris* adeſt plus minùs *intenſa* ac ingens *ſitis*, quandoque item *cardialgia*, *vomitus*, *ſingultus* aut *convulſiones*, maximè ſi propè ventriculum hæreat malum. *Symptomaton* horum numerum adaugent *appetentia cibi proſtrata*, *vires dejectæ*, *vigiliæ continuæ*, ac *crurum frigus* & *debilitas*: interdùm & *vomitum cruentum* eidem morbo conjungi teſtatur Celeberrimus *Wedelius*, Archiatrus Gothicus *miſc. cur. dec. I. anno II. obſ. 44.*

17. §. Eſt itaque morbus periculo plenus, ejusque prædictio dubiæ & ancipitis ſpei. Nihilominùs & in his aliqua reperitur *diverſitas*, ut certiùs de felici aut infelici eventu liceat augurari. Etenim *maligna* & *epidemia* ac *contagioſa dyſenteria* gravior eſt *benigna*. In longis *dyſenteriis* appetitus proſtratus malum, & cum febre pejus, teſte *Hippocrate aphor.* 3. *ſect.* 4. Si à *dyſenteria* detento velut carunculæ ſeceſſerint, lethale, *aphor.* 26 *ſect.* 4. *Dyſenteriam* ab atra bile contractam itidem lethalem pronunciat *Hippocr. aphor.* 24. *ſect.* 4. Inteſtina tenuia exulcerari periculoſius, quàm craſſa, quia illic tenuiores fibræ & vaſa ſanguifera plura atque majora. Quo graviora tandem *ſymptomata* affectui huic conjuncta ſunt, eò difficilior curatio exiſtit.

18. §. Alioqui *dyſenteriam* non unius ejusdemque generis eſſe, ſed plurimùm quoque inter ſe differre patet. Alia enim *fiens* eſt, alia *facta*: illa *mitior* & *facilior* ſanatu, hæc *gravior*. Alia rursùm ab *externis cauſis*, alia tantùm ab *internis* producitur. Eſt denique cum *cruenta* ac *purulenta*, eſt & cum *mucoſa* ſola dejiciuntur. Quædam item *benigna*, quæ *mitis* eſt, nullisvé gravibus onuſta *ſymptomatibus*

tomatibus

ptomatibus; alia *maligna* ſeu *epidemia* ac ſimul *contagioſa*, quæ dira fovet accidentia. Alia tandem *torminibus* ſtipatur; & alia ex adverſo *indolentiam* oſtendit, quæ à *gangræna* aut *ſphacelo* orta, *lethalis* obſervata fuit à laudato Wedelio *epiſtola* ad *Thom. Bartholinum Act.Hafn. vol II. obſ.* 44. ac *miſc. cur. dec.I. an.II. obſ.*43.

19. §. Indicationes, ſecundùm quas *therapeja* ex methodo heic inſtituenda venit, conſiſtunt 1. In *ſalis* illius *virulenti acerrimi* ſeu *cauſſæ* continentis *expulſione*, *exterſu*, ac reliquiarum ejus *correctione*. 2. In *ſpirituum tumultu ſedando*. 3. In *ſymptomaton* graviorum *ſublatione*; ubi & *virium conſervationi* ſtudendum. Quia verò ad differentias ſuperiùs allatas *dyſenteria benigna* ac *maligna* pertinet; ideò in curanda altera priùs ero ſollicitus.

20. §. *Dyſenteriæ* igitur *benignæ*, quæ absque ulla malignitatis nota eſt, proſunt ante omnia *laxantia adſtrictoria* facultate prædita, quibus & *ſanies* ex *ulcere* detergatur, uti ſunt *rhabarbarum*, *myrobalani*, *ſirupus è ſucco roſarum Damaſcenarum*, blanda *emetica*, & alia, quæ ſimul partibus læſis robur conciliant; ut *humores* peccantes ac in primis viis hærentes *eliminentur*, & *ſanies* ex ulcere *abſtergatur*, quo pertinent quoque *clyſteres*; acriora autem *purgantia* reſinacea cane pejus fugiantur & angue, ne inteſtina vehementiori ſtimulo magis irritentur, ſpiritus animales plus ferociant, aut *inflammatio*, *gangræna* vel *ſpacelus* in ventriculo ac inteſtinis excitetur, & *hæmorrhagia* cum frequenti *dejectione* augeatur.

21. §. Poſt hæc in uſum vocanda *ſpicula ſalis* luxuriantis *obvolventia* ac *demulcentia*, utì ſunt *lardum recèns non ſalitum, oleum nucis juglandis* aut *ſeminis lini* recens, ac *amygdalinum pineumvé*; imò *amygdalæ dulces*, *nuclei pinei*, *piſtachiæ*, *ſemina frigida aliave oleoſa*; nec non *balſamina* ulce-

na ulcerationes *ſolidantia*, uti *terebinthina Chia* ac *larigna*, *Opobalſamum*, *balſamum Peruanum* ac *de Copaiba*, *maſtiche*, *thus*; easdemque *viſco* quaſi *oblinentia*, ut *tragacanthum*, *gummi acaciæ Ægyptiacæ*, *ſanguis*
22 *draconis in lacrumis*. §. Tùm porrò adhiberi debent plurima *alcalina fixa*, præſertim *terrea*, quæ acrimoniam *ſalis* hujus *luxuriantis abſorbent*, uti *agaricus Petræus*, *ebur foßile*, *terra ſignata Melitenſis*, *Lemnia*, *Sileſiaca*, *bolus Armenas*; *præcipitant* ac *infringunt*, uti *corallia*, *margaritæ*, *lapilli cancrorum*, *alumen rupeum*, *oſtracodermata*, *pilæ badzahartica*, *antimonium diaphoreticum* cum *cornu cervi uſtulato præparatum*, *diaphoreticum Joviale* ac *Martiale*, *tincturæ Martiales*; quibus *occultantia* ac *glutinantia* ex animalium claſſe accedunt, *cornu cervi* utroque modo *præparatum*, *uni cornu*, *ebur*, *cochleæ* cum *teſtis combuſtæ*, quarum uſum medicum eleganter deſcripſit *Excellentißimus J. Jac. Harderus*, *P. P. ac Sereniſſ. March. Bad. Durlacenſ. Medicus*, *Hoſpes jugiter colendus in examine* ſuo *anatomico cochl. terreſtr.* *priapus cervi*, *ſanguis leporis*, *dentes*, *oſſa*, *cornua* ac *ungulæ* diverſorum animalium, cum eorundem *jure*, *adipe*, *ſebo*, & præſertim *ichthyocolla*, quæ utramque heic ferè paginam facit. E' ſtirpium verò cenſu præſertim excellentiora *traumatica* ac *adſtringentia* laudem merētur *tormentilla*, *biſtorta*, *nymphæa*, *iris plauſtris*, *pentaphyllon*, *anſerina*, *plantago*, *pyrola* utraque, *clematis daphnoides*, *numularia*, *pes leonis*, *ſanicula*, *hypericum*, *roſæ rubræ*; *balauſtia*, *ſemen acetoſæ*, *folia ac fructus myrti*, *myrtillorũ ac ceraſi racemoſi*; *ſuccus acaciæ Ægyptiacæ*, *hypocyſtidis*, & *catechu ſ. licium vett.* ac *eſſentiæ ſpißiores* è plantis memoratis; ut & *ſubacida alcali fixo terreſtrique infracta* non negligenda, ut ſunt *corna*, *meſpila*, *ſorba*, *cydonia*, *cynosbati*, *mala granata*, *pyra ſtrangulantia*,

lantia, pruna ſilveſtria, oxyacanthæ fructus, uvæ criſpæ non ſpinoſæ tam *albæ*, quàm *rubellæ* (*ribeſia* vulgò dictæ,) *ceraſa acida* cùm eorundem *ſucco gelato* aut *pulte*; nec non *lapathum acetoſum*, (*rives* ſeu *ribes* Arabibus vocatur) *oxalis* utraque, *oxytriphyllon* ac
23. ſexcenta alia. §. *Diluunt* acrimoniam potenter & *attemperant lac bubulum tepidum*, in quo *aurum*, *chalybs* aut *ſilices* extincti ſint; *jus galli veteris* ac *vervecis* aut *interaneorum* ejus, cum quibus *ichthyocolla* ſimul bullierit: in quem finem & *emulſa* è dictis *ſeminibus* ac *nucleis* exhibentur; *acidulas* brevioribus hauſtibus potas ad *diluendum* ſal luxurians potentes eſſe, ſi cum circumſpectione ſumantur, exemplis confirmatur: *dyſenteriam* enim periculo plenam *acidulis Svalbacenſibus* curatam notavit ſuprà laudatus *Joh. Jac. Waldſchmidius*, *miſc. cur. dec. I. an. II. obſ.* 212. Huc referantur quoque *apozemata traumatica*, *cremor hordei*, ac *clyſteres* tàm è *jure viſci-*
24. *diori* aut *lacte*, quàm è *plantis decoctis* parati. §. Si neceſsitas quoque poſtulat, aut alias *inflammationis* ventriculi ac inteſtinorum metus, ob malignitatis ſuſpicionem aut ſiniſtre datum purgans, adeſt, intercalentur *ſpiritus ſalesvé volatiles urinam* redolentes, ſumma tamen induſtria à fœtidis ſcoriis ſulphureis aliquoties ſint depurati; & inde fient optima *invertentia*: ex quorum numero ſunt *ſpiritus ſalis ammon.* ac *urinæ*, *ſpir.* ac *ſal volat. cornu cervi*, *ſanguinis humani*, *viperarum*, *ſal tartari volat.* & plures alii. E jam recenſitis varia confiantur *compoſita*; ex quibus multiplici affectu probo commendari debet *Magni Wepferi Patris pulvis ſtypticus*, ac *Excellentiſſimi Henr. Scretæ à Zavorziz*, *affinis dilectiſſimi* ac *præceptoris æternum mihi Venerandi*, *pulvis andyſentericus* & *ſtypticus* in *collegio Mſcr.* ac *libro de fe-*

bri caſtrenſi ſect. III. cap. 14. deſcriptus. Nuper plurimis extollebatur encomiis *pulvis arcanus contrà dyſenteriam D. Oſvaldi*, Chemiatri & Medici Salisburgenſis, Auſtriaci ac Wirtembergici, qui tamen detecta ab ipſomet auctore larva, nil niſi *heptaphylli radicis farina* erat; ſic poſt tot exantlatos in chemia labores ad ſimplicia euporiſta tandem revertebat
25. vir ſolertiſsimus. §. *Spirituum ferociæ* compeſcendæ, *doloribus* ſedandis, ac *frequenti dejectioni* inhibendæ præter jam narrata adminicula conveniunt *anodyna* generoſa; præſertim autem ex *papavere* ac *nuce myriſtica* conflata remedia, & *ſulphura metallorum* pyrotechniâs dexteritate confecta: neque ullum ferè remedium in hoc affectu exhibeatur, quin aliquotam *opii* aut *papaveris* portionem receperit, vel ex *metallico* aut *vegetabili ſulphure fixo* conſtiterit; utì ex ſequenti remediorum applicatione pate-
26. bit. §. In *dyſenteria maligna* præter recenſita maximè proficua ſunt *diaphoretica* ac *alexipharmaca* adſtrictoriis ſociata, quorum ſyllabum invenies in modo laudati *Henr. Scretæ à Zaverziz, libr. de febri caſtrenſi maligna ſect. III. cap.* 14. quo lectorem remit-
27 to. §. Imò non negligenda ſunt *corroborantia* exquiſita, quia vires maximè labaſcunt. *Symptomatôn* graviorum emendatio intercalabitur tractationi ipſius affectûs principis; diæta tandem finem impo-
28. net. §. Quamprimùm igitur medicus ad ægrum *dyſenteria* laborantem vocatur, ac *morbus* adhuc *recens* eſt, nec ultrà triduum durârit, exhibe eidem, quacunque hora diei ſit, *rhabarbari raſi* ʒß. vel ℈ij. cum *laud. opiati* aut *eſſentia opii Langel. gr. j. vel ij.* mixti in *jure* aut *emulſo amygdalino*; vel talem *potionem laxantem* eidem porrige: ℞. *Rad. torment. biſtortæ ana* ʒj. *fol. pyrolæ*, *fl. roſ. r. ana* pj. *myrobolan. citrin. vel Cabulienſis*

bulienſis ℥ij. *ſem. acetoſæ* ℥j. inciſa & contuſa coque in *aquæ font.* q. ſ. ut de colato ℥ij. *vel* ℥iij. ſuperſint; cui adde *rhabarbari electi raſi parùm toſti, ſpec. diatragac. frig. ana* ʒß. *ſir. roſ. lax. ſimpl.* ℥j. miſce pro uno hauſtu calidè ſumendo; ſi autem ventriculus ingeſtis corruptis, aut illuviè bilioſa degenere oneretur, ac *cardialgia* negotium faceſſat, cùm *rhabarbari* ʒß. *tartari emetici gr. ij.* commixta in *jure* abſorbeantur, omiſſo tunc *opio vomitus* aliàs compeſcente; inteſtina poſthæc mox *clyſmate* è *lacte chalybeato* cum *ſaccharo* eluenda. Non tamen toties iterandi ſunt *clyſteres*, quemadmodùm plurium medicorum mos eſt, ne glandulæ per inteſtina diſperſæ ad emulgendam lympham plus æquo ſtimulentur, nec exulceratæ tunicæ cruorem liberaliùs fundant, ac deſidendi conatum augeant; & cum multoties *irritamen* illud *ſalinum cauſticum* in ſuperioribus inteſtinis aut etiam in ventriculo hæreat, ac *enemata* utplurimùm ultrà coli valvulam non penetrent, ideò fruſtrà hisce ſordibus ac materia peccante eluenda applicantur. Quid ergò opus eſt iisdem, ut alvus adhuc magis ſollicitetur ac dejectiones frequentiores reddantur. Conveniunt verò nihilominùs iterati ſæpiùs, quoties atrociſsimi dolores circa ani ſphincterem *teneſmo* perpetuo ſeſe produnt: quo in caſu ſequens ſemper valdè prodeſt. ℞. *Rad. nymphææ, althææ ana* ℥ß. *herb. linar. ſcord. flor. roſ. rub. verbaſci ana* Mß. *ſem. cydonior. papav. alb. ana* ʒij. inciſa & contuſa bulliant parùm in *lactis vaccini* ſ. q. de colato verò pro unica injectione ſume ℥viij. & adde *olei maſtiches*, *ſebi cervini ana* ℥j. *terebinthinæ claræ* ℥ß. *ovor. vitell. ij. croci triti* ℈j. f. *clyſter* m. ac v. calidè applicandus. Dein ſingulis quatuor aut ſex horis ʒß. uſque ad ℈ij. de ſuprà laudatis *pulveribus* in *emulſo amygdalino* aut *potu*

conſveto exhibeantur. Hic ſeq. *pulvis* encomio non defraudandus, ſi eodem modo uſurpetur. ℞. *Sang. dracon. arboris in lacrumis, ſalis corallor. croci Martis adſtring. bezoard. occid. eboris foß. antihectici Poterii ana ʒj. pulv. anodyni gr. xij.* f. p. ſ. dividendus in doſes xij. æquales. De hac *mixtura* ſingulis duabus horis elapſis duo cochlearia exhibeantur. ℞. *Aqu. fl. acac. meliſſ. plantag. card. bened. ana ℥ij. ſacch. alb. ℥j. eſſent. ſpißior. flor. hyperic. numul. pyrol. ſanicul. ana ʒj. eſſ. opii Langel. gr. iiij.* M. ad vitr. vel: ℞. *Aqu. card. bened. ℥viij. rob. myrtillor. ℥ij. eſſent. ſpißior. virg. aureæ, torment. ſucci catechu. ana ʒj. opii Langel. gr. iiij.* M. ad vitrum. Vel ℞. *Aq. fragor. rub. id. ana ℥iiij. ſir. myrtillor. ceraſ. acid. ana. ℥iß. ſangu. drac. ver. eſſent. fl. hyperici. ſalis corall. ana. ʒj. pulv. anodyni gr. xij.*
29 M. ad vitrum. §. *Torminibus* ſedandis confert frequens *illitus oleorum* ſequentium calidè ℞ *Olei cydonior. roſ. rub. ana ℥j. maſtich. ſelect. ℥ß. ol. nuc. myriſticæ expr. ʒj.* ſoluta ac per linteum trajecta dentur ad vitrum. Frequentes *dejectiones* ſuſpendantur ſequenti *cataplaſmate*, ſi ſubinde ſtomacho ac ventri calide imponatur: ℞. *Diacydonii melliti ℥xvj.* coquatur cum *vino rubro* in pultis ſpiſsitudinem; cui adhuc calenti commiſce ſequentia in *pulverem* trita ſc. *maſtich. ſelect. ℥j. fol. menth. criſp. ℥ß flor. roſ. rub. balauſt. myrrh. ſelect. ana. ʒij. nucum myriſticarum N. ij. hæmatit. aut rubric. fabril. ℥ij* addendo & *theriacæ veteris ℥j.* f. l. a *cataplaſma*. Vel huic intentioni proderit ſequ. *linimentum* calidè ſæpiùs nychthemeri ſpatio inunctum: ℞. *Ol. ſem. papav. alb. expr. ℥iß. ol. ſem. hyoſcyami expr. ℥ß. ol. nuc. myriſt. expr. ʒj. maſtich. ſel. ℥ß.* ſoluta &
30 per colum trajecta dentur ad fictile. §. *Somno* conciliando, ac *ſpirituum ferociæ* obtundendæ tempore quietis poſſunt *unum* vel *duo grana* de *laudano opiato*, aut

to, aut *eſſentia opii Langeloti*, vel tantundem de *pilulis anodynis regiis*, ſi vir ægrotat, de *pilulis vero anodynis hyſtericis* pro mulieribus in *emulſo amygdalino* aut *lacte* tepido ſoluta aſſumi; vel ſubjunctus *bolus* deglutiatur: ℞. *Conditur. roſ. rub.* ℥j. *terræ Leminæ aut Melitenſ.* vel alterius cognatæ ℥ß. *pulv. anod. gr. iiij.* cum *ſaccharo* f. *bolus* ad chartam; vel ℞. *Conditur. roſ. rub.*
31. ℥j. *ſucci catechu. ebor. foſſil. eſſent cap. papav. alb. ana* ℈ß. cum *ſaccharo* f. *bolus* ad chartam. §. *Teneſmo* ſopiendo præter *enema* ſuperiùs commendatum proficuæ ſunt *fomentationes* hoc modo paratæ. ℞. *Rad. ſcrophular. nymph. luteæ ana* ℥j. *herb. ſcord. linar. abſinth. fl. verbaſc. ana Mj. ſem. cydon.* ℥ij. inciſa & contuſa coqu. in *lactis chalybeati* ſ. q. quo in decocto colato ſpongia aut linteum humectetur, ac ſedi ſæpiùs calidè applicetur; hoc etiam *linimentum admodùm* ſalutare eſt, ſi calidè linteo exceptum pluries in anum intrudatur: ℞. *Unguent. de hyoſcyamo, de linaria, mucaginis ſeminis cydoniorum aqua roſ. extract. ana* ℥j. *vitellum ovi recens, croci pulv.* ℈j. miſce ad fictile; huc trahi quoque poteſt *linimentum contra rhagades Scretanum* calidè intruſum; nec non *glandes* è *cera* ac *unguento de hyoſcyamo* conflatæ ac ano immiſſæ; non ex infimis *euporiſtis* eſt *jus* craſſum *interaneorum agni* aut *vervecis* tàm potum calidè, quàm in *teneſmo* ac *exulcerato inteſtino recto* inſtar
32. *enematis* injectum. §. *Vires collapſæ* requirunt *fortificantia* juxta ſequentes præſcriptiones adhibenda: ℞. *Conditura fl. roſ. rub. antiqu. oxytriphylli ana* ℥ij. *antihect. Poterii probæ notæ, ſpec. diatrag. frig. rec. bol. Armenatis ana* ʒij. *conf. de hyacintho* ℥ß. *rob. cydonior.* ℥j *pulv. anod. gr. xij.* miſce ad fictile, ut ſingulis tribus horis juglandis quantitatem inde æger deglutiat; *Vel* ℞. *Conditur. oxytriphylli* ℥iiij. *pomi citr. rec.*

cum

cum extimo corticis oleoſi flavo N°. j. diaph. Jovialis ſeu *antihect. Pot. terræ Lemn. ſalis cydon. eſſential. ana ʒij. Confect. alkerm. ʒj. vel ʒij. extr. theriac. ℈ß. eſſent opii Langel. gran. iiij.* Vel ℞. *Chocolatæ ℥iß. ſir. fl. cariophyll. rob. rub. id. cydon. ana ℥j. confect. alkerm. ʒj.* miſce ac eodem modo, uti *eclegmata* ſuprà deſcripta, per vices uſurpentur: ex *liquidioribus* hæc *aqua cardiaca* haut contemni debet: ℞. *Aqu. meliſſæ. plantag. card. bened. ana ℥ij. corall. rubr. præp. ſangu. drac. ver. ebor foſſil. ana ʒß. bezoard. occid. ſmaragd. præparat. ana ℈j. extr. ther. ℈ß.* miſce, ut interdiù ac noctu ſæpiùs duo cochlearia indè ſumantur.

33. §. *Sitim* immenſam *compeſcit* ac ſimul *ſalis vitioſi* luxuriem *diluunt* ac *temperant potus* in *dyſenteria conſveti*, uti ſunt *emulſum amygdalinum* cum *decocto rad. tormentillæ ac biſtortæ* paratum, nec non *acidulæ chalcanthinæ*; pauperes ſolo *decocto harum radicum*, aut *decocto myrtillorum* vel *prunorum ſilveſtrium, lacte tepido, aqua ferrata* aut *in qua lutum fornacum candens extinctum ſit*: paritèr & ſequentia *compoſita* tàm ſeorſim pota, quàm pro *emulſis* conficiendis cocta haut contemnantur: ℞. *Rad. tormentillæ ℥ß. ſymphyti, ſem. papav. alb. ana ʒij. myrtillor. ℥ß. c. c. uſti ℥j.* inciſ. & contuſa coqu. in *aqu. font. Menſ. ij.* ad quartæ partis exhalationem; vel ℞. *Rad. biſtort. ſymphyti, ichthyocoll. ſem. papav. alb. acetoſ. ana ʒij. c. c. uſt. myrtillor. ana ℥ß.* inciſa & contuſa coquantur ut ſuprà; delicatuli hoc *emulſum amygdalinum* ſibi parent: ℞. *Amygdal. dulc. ℥iiij. ſacch. alb. ℥j. ſem. papav. alb. ℥ß. decoct. c. c. uſt. Mj.* Ex contuſis f. *emulſum.* Qui absque *febri dyſenterici* fiunt, bibant *vinum calidum*, in quo *pruna ſilveſtria*, aut *myrtilli baccæ*, vel *ſorba, cydonia*, aut *meſpila* ſicca bullierint; ſuperbibito *jure pingui agnino* aut *gallinaceo*, ac

inuncto

34. inuncto ventre *oleo nucis myriſticæ.* §. Ex *euporiſtis dyſenteriam* mitiorem, licèt aliquamdiù duràrit, ſiſtunt *pilulæ* tres aut quinque inſtar ciceris ex *alumine rupeo parùm liquato* conflatæ ac deglutitæ; quæ tamen antè deterſum ſtomachum ac inteſtina non exhibeantur. Sic *ova oleo juglandum frixa* ac *alumine rupeo* & *nuce myriſtica* aſperſa fluxum hunc cruentum tollunt. *Lardum* quoque *recens non ſalitum* à grumis tamen ſolutum ad duo cochlearia pro una vice datum egregium eſt; idem præſtat *oleum juglandis recens, ſeminis lini* ac *nucleorum pini ulcere* priùs deterſo. *Cruor* etiam *leporis* panno rubeo exceptus ac ſiccatus & *aqua* aut *vino*, ſi *febris* abſit, immerſus, ut *potui* inſerviat, prodeſt. *Cochleæ* cum *teſtis* combuſtæ ac ʒj. pondere cum *aqua* pluries potæ non contemnendæ; ſic utilis eſt *tinctura Martis adſtringens*, ſi *rhabarbaro* ſordes priùs detergantur, teſte

35. *Olao Borrichio Act. Hafn. vol. V. obſ.* 43. §. Verminoſæ *dyſenteriæ* curam anteà exhibuimus; imò tàm intus cum *vitello ovi* aut pauxillo *ſacchari ad* ℈ß. dilutum *opobalſamum*, aut *Peruanum*, quàm extus in *clyſteribus* utile eſt, referente *Luca Schroëkio, miſcel-*

36. *lan. cur. dec. I. an. III. obſ.* 76, 77.. §. *Infantes dyſenteria* laborantes ſic tractari queunt: primò *rhabarb.* ac *ſpec. diatrag. fr. ana.* ℈ß. in *pulvere* cum *emulſo amygdalino* ac *ſirupo cydonior.* puero unius anni exhibeatur; quæ doſis pro ætatis conditione augeatur: dein hæc *mixtura* iisdem proficua eſt, ſi ſæpiùs cochleatim iisdem præbeatur: ℞. *Aqu. card. bened. plantag flor. tiliæ, ſirup. cydonior. ana* ℥iß. *ſangu. drac. ver. ebor. foſsil. bez. occident. corall. r. præp. ana* ℈j. *pulv. anod. gr. iij.* miſce ad vitrum; pro *potu* conſveto ac *diaphoretico* egregio conficiatur hoc *emulſum* præſtantiſsimum: ℞. *Amygd dulc.* ℥iij. *ſem. papav. alb.* ℥ß. *aqu. card. bened.* ℥xx. *roſ.*

C *flor*

ſlor. acac. ana ℥j. f. *emulſum*; cui adde *ſacchari* ʒvj. *agarici petræi, eboris foßil. corall. r. præp. ana.* ʒß. miſce, ut intrà diem naturalem exhauriatur per vices; quòd, ſi opus ſit, iteretur; & *diaphoreſis* larga indè provocabitur; aliàs *aqua card. bened*, ſolitariè pota, aut ejusdem *plantæ decoctum* diuturnum *ventris fluxum* ac *dyſenteriam* mitigat & tollit; quemadmodùm *abſinthium* potum *verminoſam* tollit *dyſenteriam*.
37. §. Quia *dyſenteria epidemia maligna* tractatur inſtàr *febris malignæ* cum *diarrhœa*, ideò lectorem ad ſuperiùs laudatum libellum de *febri caſtrenſi maligna*
38. ablegamus. §. Quòd tamen ad diætam *dyſenteria* decumbentium attinet; curandum ut I. *Aer* ægrum *ambiens* nec *humidus*, neque *nitroſis* aut *cœnoſis ſulphureisq; putidis particulis turgidus*, nec intensè *calidus* aut *frigidus* ſit, cui ſi *maligna effluvia* innatent, aut aliæ *venenatæ exhalationes* ad corpus ægri accedant, congruis *ſuffitibus*, ut *accenſo ligno juniperino*, *abjegno* aut *piceo*; itemque *pulvere pyrio aceto* parùm *humecto*, *cornubus caprinis*, *corio vetuſto*, *reſina*, & ſimilibus corrigatur. Corpus ſtragulis quoque ſemper probè tegatur, ac pedes, qui in hoc affectu ut plurimùm frigent, calore extraneo foveantur. II. *Dyſenteria* correpti fugiant omnia, quæ multum ſaliuntur, *piſces*, *carnem ſalitam*, *ſuillam aceto immerſam* ac aliam quamcunque, ſive fumo indurata, ſive recens ſit; *fructus* item *crudi* & *horæi*, nec non *blitum*, *beta* aut *braßica* quævis ſive *cruda* ſit, ſive *cocta* aut *ſale condita* ſummè noxia cenſentur: *Ova* ipſamet non ſemper tuta ſunt, niſi jam recenſito more frixa, aut in pulte lactea exhibita. Capiantur ex adverſo *cibi* ſolidius nutrimentum ac glutinoſum chylum præbentes, uti ſunt *jura galli* ac *gallinæ veteris*, *lac tepidum* cum *pane* toſto, *decoctum interaneorum vervecis* aut

cis aut *agni*, *jus farinaceum* aut *avenaceum*, *puls* ex *oryza* aut *milio* cum pauxillo *croci* tincta, *cremor hordei*, *caro agnina* ac *leporina* aſſa, *cydonia* ac *pyra adſtringentia* cocta. *Menſis ſecundis* apponantur *diacydonium*, *cydonia*, *meſpila*, *pruna ſilveſtria* ac *ſorba* condita cum ſaccharo; ſic etiam *puls rubi idæi*, *cynoſbati*, *uvarum criſparum rubearum* ſpinis non horridarum, utilis eſt; *mala granata recentia* cum acidis mauducanda. *Potum* anteà varium exhibuimus. III. Omnes *corporis motus*, quemadmodùm & omnia *animi* fortiora *pathemata* vitari debent; quòd de *vigiliis* pariter intelligendum; E contraria verò parte *quies*, *ſomnus*, ac *animus ſedatus* ſanitatem heic valdè promovent. IV. *Excretiones* in ordinem redigendæ: nam *fluxu* hoc *cruento* aut *mucoſo* affligente ſilet *diureſis*, *diaphoreſis*, *ptyaliſmus*, quæ, ut curationis ſcopus eo tendit, ſummo ſtudio provocentur neceſſe eſt.

T A N T U M.

Was

I.

MEin Freund Du ſchreibſt geſund von ungeſunden ſachen/
Und heilſt auf dem papier der Krancken ſchwere Pein/
Jch wünſche daß geſund Du alle mögeſt machen
So wird kein mangel Dir an Roſenobeln ſeyn.

Dieſes ſetzet ſeinem vielgeehrten Herren Bruder
Robert Ochs/ von Ffurt am Mayn.

II.

WAs von dem Hertzen ſtrömt/ auß Zung und Feder quillet/
Ein ohngefürn'ßte Trew Dir reinen Weyrauch ſträut.
Hier ſih'ſt du meine Bruſt mit Freundſchaffts-gluth erfüllet/
Und wie die Seele Dir zu opffern ſteht bereit.
Jch ſehe ſchon den Krantz/ ſo deine Schläff bepalmet/
Weil Fleiß und Tugend Dir die Ehren-pfort ſperrt auff/
Die keiner Jahre Roſt/ noch Zeiten Zahn zermalmet/
Weil Klug- und Fromkeits-Trieb begleiten deinen Lauff.
Was Gott und die Natur in Heimblichkeitens-Grüfften/
Jn Erd und Lüfften-Kreiß in Flut und Gluth verſteckt/
Und was gelehrte Händ erleuchtet in den Schrifften/
Hat ja durch deinen ſchweiß ſich deiner Witz entdeckt.
So woll der Himmel Dir ſtäts ſeinen Segen leihen/
Weil Dir des Todes-Gifft die Heil-Kunſt iſt bewußt.
Jch aber/ wertſter Freund/ will deiner Seelen weyhen
Mein Hertz zum Rauch-Altar und Denckmahl unſrer Luſt.

Dieſes ſetzet ſeinem wertheſten Herren Bruder
JOH. PH. CAPP. **von Speyr.**

FINIS.